

SCHOOL LITERARY EDUCATION IN UKRAINE IN THE PERIOD OF REFORMS 2010–2016

ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В ПЕРІОД РЕФОРМ 2010–2016 РОКІВ

Oleh Kasatkin¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-438-2-9>

Серед дослідників поступово зацікавленість до вивчення розвитку літератури почалася ще з радянських часів. У той період визначали нормалізацію та розвиток вимог до неї відповідно до змісту програм [6]. З роками дедалі більше використовують ефективні методи, форми навчання і художні твори у відображенні конкретних процесів.

У суверенній Україні першим документом про стратегічні методи та пріоритетні напрями реформування освіти в усіх сферах, розробленим на чолі з міністром освіти П. М. Таланчуком (1992–1994), стала Національна державна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), затверджена Кабінетом Міністрів України у листопаді 1993 року, проєкт якої було схвалено на Першому з'їзді працівників освіти України (1992) [2, с. 9].

В умовах сучасності існує достатньо велика кількість недоліків у вивченні шкільної літературної освіти, а саме визначення змісту, характеру й обсягу літературного матеріалу [9]. Важливим аспектом є й форми та методи викладання української та зарубіжної літератури, що забезпечує якісну подачу інформації і формування у здобувачів освіти основних компетентностей, умінь та навичок [5]. Під час презентації програми, зазначеної вище, було акцентовано увагу на необхідності відродження інтелектуального й духовного потенціалу населення, досягнення світового рівня вітчизняної науки й техніки, культури, національного відродження України, державного будівництва та демократизації суспільства [8, с. 47]. Програма стала першим ідеологічним орієнтиром для зусиль з оновлення та розбудови національної системи освіти.

Аналіз викладання літератури в закладах освіти 2010–2016 років дає змогу визначити пріоритетність системного підходу в процесі організації освітньої діяльності:

¹ Communal Higher Educational Establishment
"Kherson Academy of Continuing Education" of Kherson Regional Council, Ukraine

- реалізація відповідних елементів змісту шкільного навчання літератури та перевірка їхньої цілісності;
- інтерсуб'єктна та диференційована концепція навчання шкільної літератури;
- поєднання індивідуальної, групової та колективної роботи в навчанні літератури, що визначається змістом і завданнями матеріалу програми;
- розвиток теорії навчання літератури;
- важливість мотивації учнів до вивчення літературних творів;
- орієнтація освітнього процесу на ефективну пізнавальну діяльність учнів [1].

Літературна освіта – освітня система викладання літератури в закладах загальної середньої освіти України. Основна мета літературної освіти – виховання самостійного, критично мислячого творчого читача, формування гуманістичного світогляду, загальноосвітнього рівня та особистих естетичних смаків [7].

Оскільки літературна освіта в середній школі забезпечується кількома різними предметами, існує потреба в розробці єдиної Концепції літературної освіти в сучасному контексті. Трансформації виражається у використанні у вивченні української та зарубіжної літератури сучасних методів аналізу та інтерпретації текстів. Процес трансформації, забезпечується формування основних компетенцій у здобувачів освіти. Основним засобом забезпечення їхньої якості слугують стандарти [7].

Упродовж реформаторського періоду 2010–2016 років в українській шкільній літературній освіті відбулося оновлення навчальної програми, у результаті якого було зроблено акцент на українську та зарубіжну літератури, розвиток критичного мислення, збільшення інтерактивності в навчанні, використання нових технологій [4].

Важливим документом, що мав вплив на літературну освіту України 2010–2016 років, є Концепція літературної освіти, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 26 січня 2011 року № 58.

У Концепції визначається об'єкт літературної освіти, а саме: особистість учня (його духовно-емоційний стан, моральні цінності та орієнтації, творче мислення, уява, читацькі компетенції, мовлення). Також у документі зазначаються принципи літературної освіти, що відображають світові тенденції вивчення літератури в європейських країнах (хронологічний принцип, принципи компаративності, діалогізму, іманентності, цілісного підходу тощо) [3, с. 59–61].

Проте деякі тези Концепції визначають українську літературу як другорядну (зіставлення її з літературою російською та світовою); особлива роль відводиться російській літературі як художньо-словесному надбанню (так як українська література протягом декількох століть

формувалася в тісній взаємодії з російською; предмет літературної освіти – вершинні твори українського, російського, світового письменництва; завдання Концепції – прилучення учнів до найкращих здобутків українського, російського, світового письменства) [3, с. 60].

Ці та інші положення документу відкидали розвиток української національної та громадянської ідентичності в радянський період протягом майже чотирьох років аж до втрати чинності Концепції відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 458 від 16 квітня 2014 року «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 26.01.2011 № 58».

Отже, у розвитку літературної освіти в українських школах у період 2010–2016 років можна виділити такі складові: нормативно-правову базу; зміни в реформах; трансформація цілей, завдання та змісту літературної освіти в школі; розвиток навчально-методичного забезпечення (розробка підручників, посібників і методик); зміни форм, методів і засобів літературної освіти в Україні, забезпечення шкіл кваліфікованими вчителями тощо [9].

Реформа шкільної літературної освіти в Україні 2010–2016 років передбачала значні зміни, спрямовані здебільшого на модернізацію освітнього процесу та підвищення якості освіти. Загалом нововведення сприяли покращенню шкільної літературної освіти, стимулювали інтерес учнів до літератури та сприяли їхньому загальному розвитку.

Список використаних джерел:

1. IX Волошинські читання. Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 95-річчя Інституту педагогіки НАПН України / за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : Педагогічна думка, 2021. 238 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/728447/1/ВОЛОШИНСЬКІ%20%20ЧИТАННЯ-%202021%20Збірник%20матеріалів.pdf>
2. Ключек Г. Літературна освіта в новій українській школі: стратегія і тактика реформування. *Дивослово*. 2017. № 1. С. 7–11. URL: <https://dyvoslovo.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/2-0117.pdf>
3. Концепція літературної освіти в 11-річній загальноосвітній школі : Наказ МОН від 26.01.2011 р. № 58. *Директор школи (Шкільний світ)*. 2011. № 27/28. С. 58–63.
4. Нежива Л., Паламар С. Інноваційні технології в літературній освіті майбутніх учителів початкової школи. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 4 (31). С. 129–142. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/778/621>
5. Резнікова К. Стан шкільної літературної освіти України в період з 1991 по 1998 рр. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 1 (19). С. 1208–1217. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/8947/8994>

6. Резнікова К. Вектори інноваційного розвитку літературної освіти у XXI столітті. *Загальна педагогіка та історія педагогіки*. 2023. № 64. С. 25–27. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/64/part_1/4.pdf

7. Ситченко А. Літературна освіта школярів у викликах компетентнісного навчання. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 2 (29). С. 51–63. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.2.5>

8. Слизук О. Літературна освіта підлітків в Україні: психолого-педагогічні основи. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2019. № 7 (85). С. 45–48. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/04/Literary-education-of-teens-in-Ukraine-psychological-and-pedagogical-bases-O.-A.-Slyzhuk.pdf>

9. Степаненко О. Тенденції вивчення літератури у закладах загальної середньої освіти України у 30–90 роках XX століття. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 49. С. 38–43. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/49/part_2/8.pdf